

ВСТУП

*Палама висвітлює вчення про вічносяючі енергії,
які таїнственно виливаються
із Божої Сутності,
до яких наближає молитва,
і через які кожен може приблизитись до Бога,
тобто обожитися...
(В.Веніамінов)*

Метою кожної особи, яка сотворена на образ і подобу Божу є осягнення Царства Небесного, початок якого лежить вже тут на землі. Східне богослов'я, антропологія, метою життя людини називає обоження. Якщо говорити про це вчення, то тут варто звернути увагу на цитату св.Атанасія Олександрійського, яка стала основоположною для його дослідження, а саме: «Бог став людиною, щоб людина стала Богом»¹. Проте, він не перший, хто висловлює ідею, яка стала основною у вченні Східної Церкви щодо людини. Ще у Іринея Ліонського (II ст.) знаходимо твердження, що «Син Божий став сином людським, щоб син людський став сином Божим»². Від тоді тема обоження людини починає поступово займати провідне місце у вченні більшості християнський авторів, багато з яких були свого роду «теоретиками» цього поняття.

Святитель Григорій Палама стає першим, хто систематично поєднує теоретичний аналіз обоження з живим досвідом духовних практик. Його вчення про Божественні енергії, пояснює можливість людини осягнути Бога, стати богом, випустити Його у своє життя, а загалом обожитися та переобразитися. Григорій Палама висвітлював своє бачення на основі традицій Отців Церкви та інших візантійських богословів. У темі моєї дипломної роботи буде висвітлено питання аскетичних практик,

---

¹ Атанасій Олександрійський. *Слово про вочлочення Бога-Слова*, гл.54. http://www.krotov.info/acts/04/1/af_alvoplosch.html (29.04.2010).

² Іринея Ліонський. *Проти ересей*, III.X.2. http://www.krotov.info/library/i/iriney/vers_3.html (29.04.2010).

які пропонує вчитель ісихазму, що відкривають шлях християнину до досконалості та осягнення обоження. Власне до вибору такої теми, мене підштовхнула, перш за все, непересічна в історії Східного богослов'я особистість архієпископа тесалонікійського Григорія Палами, а також те, що питання аскетизму та внутрішнього ділання у богословській спадщині святителя є дуже мало висвітлена. Також для Греко-Католицької Церкви ця постать є досить контроверсійною та часто викликає масу дискусійних питань, оскільки «римо-католицькі богослови з упередженням ставилися до духовної практики ісихазму та богословської доктрини Палами, яка цю практику, обороняючи, обґрунтовувала»³. Проте, ця позиція змінилася після появи *Декрету про Східні Католицькі Церкви*, після II Ватиканського Собору, який ставив великий наголос на збереженні духовної спадщини Східних Церков, оскільки «вважає її за спадщину цілої Церкви Христової»⁴. Тому, на мою думку, дослідження та вивчення духовної спадщини Східної Церкви загалом, богослов'я святителя Григорія Палами зокрема, для нашої Церкви є «основою її ідентичності»⁵, на пошуках якої сьогодні зосереджена увага богословів, науковців та всіх небайдужих до цього питання вірних УГКЦ.

Особа святителя Григорія Палами (1296-1359) є дуже цікавою та неординарною. У віці двадцяти років він подався в монастир на Афон. Згодом починає подорожувати з одного монастиря в інший, щоб не потрапити у пристрасть прив'язаності. Така практика була розповсюдженою серед візантійських монахів того часу. Звідси і починається пошук шляху духовної досконалості молодого монаха. На постійно він осідає в скиті св.Сави, де був самітником, подвизався в ісихії та почав писати твори.

³ Віктор Жуковський. Святий Григорій Палама і його легітимізація в УГКЦ // Наукові записки Українського Католицького Університету Ч.1, Богослов'я 1, Львів 2009, с.145.

⁴ II Ватиканський собор. Декрет про Східні Церкви *Orientalium Ecclesiarum* (21.11.1964) // *Документи Другого Ватиканського Собору: Конституції, декрети, декларації*. Львів 1996, с.174.

⁵ Віктор Жуковський. Святий Григорій Палама і його легітимізація в УГКЦ, с.146.

Григорій Палама стає відомими через полеміку з Варлаамом Калабрійським, яка полягала у суперечності, щодо природи богопізнання і богослов'я розрізнення між сутністю та енергіями.

Якщо зупинитися на конкретиці аскетичного вчення Григорія Палами, то побачимо, що воно переповнене темами, які стосуються еклезіологічних питань, а саме, яку роль відіграє церковне життя у справі обоження, а також пов'язану з цією темою участі у Святих Тайнах. Ця тема спростовує думки, які висуваються про те, що «Палама був прихильником єресі месаліанства»⁶, яка відкидала церковне вчення щодо участі у Святих Тайнах. Також він піднімає питання, які стосуються ролі молитви у справі обоження людини. Знаємо, що святий Григорій був великим вчителем ісихазму, а саме особливої техніки практикування безперервної молитви. Левову частку у богословській спадщині святителя займає тема пристрастей та способу боротьби з ними. Майже кожна з його Омій закінчується повчанням, яке стосується пристрастей.

Ці питання є досить актуальними сьогодні, оскільки світ пропонує людині безліч «рецептів» досягнення щастя. Людина, у пошуках своєї ідентичності, поринає у світ сучасних постмодерних поглядів, які часто зводять її на хибний шлях. Християнська антропологія, а конкретно аскетика Григорія Палами, власне, дає відповідь на велику кількість питань, які ставлять перед нами будні.

Сьогодні часто можна почути думку про те, що аскетизм є нереальним до практикування у світському житті. Ніби обставини, які до того чи іншого способу життя чи поведінки, не дозволяють сучасній людині практикувати речі, про які говорилося у минулих століттях. У першому розділі цієї праці, ми намагатимемося розкрити питання, які стосуються історичного розвитку такого явища у християнстві, як аскетизм, його зв'язок із зародженням монашества та те, що аскетизм це справа не

---

⁶ Й.Мейендорф. *Введение в Святоотческое богословие*, Вильнюс-Москва 1992, с.335.

лише виключно монахів, а кожного вірного. На початку, висвітливо етимологічний аспект розвитку поняття, яке сягає свого коріння, ще в античний період. На основі цього, побачимо шлях «входження» цього поняття у християнську термінологію. Для цього коротко висвітливо бачення аскетизму у деяких Отців Церкви та християнських письменників. Для висвітлення цієї теми будемо звертатися до багатьох авторів та дослідників аскетизму А.І. Сідорова, С.М. Заріна, Т. Шпідліка, О. Клемана, В. Лоського, Й. Мейендорфа і ін.

Метою даної праці є дослідити значення тілесності в аскезі, на основі вчення Григорія Палами, а також висвітлити конкретні аскетичні практики, які спрямовують людину до обоження та переображення. Важливим завданням є показати значення фізично-тілесного праксису у справі обоження. Для цього користуватимемося здебільшого твором Палами «Тріади на захист святих без мовників» та частково «Омійї», а також критично-дослідницькою літературою, яка подана здебільшого на українській та російській мовах. Оскільки, в основному немає творів Григорія Палами, які перекладені на українську мову, а тому будемо самостійно робити їхній переклад з російської.

Об'єктом мого дослідження є богослов'я святителя Григорія Палами, а предметом вчення Палами про значення аскези та ролі тілесності в аскетичному подвизі у справі переображення людини, що передбачає молитву, участь у житті Церкви та приймання Святих Тайн, осягнення безпристрасності. Важливо є зазначити, що тему аскетичного ділання для досягнення переображення людини у творчості Григорія Палами є недостатньо висвітленою, радше ставиться наголос на богословських питаннях, пов'язаних з інтерпретацією природи Божественних енергій, а також сутності чи суті полеміки з Варлаамом Калабрійським.

У даній праці я послуговуватимусь аналітично-синтетичним та дедукційним методом, а також вивченням творів святителя Григорія Палами та монографій, які присвячені дослідженню його богослов'я.

Дане дослідження буде обмежене висвітленням понять аскетизм, апатія, праксис та теозис, а також важливих аспектів вчення Палами щодо антропології, образу Божого в людині, Божественних енергій та аскетичних практик, які спрямовані для досягнення обоження людини.